

Forrás: <https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2022/02/kojanitz-laszlo-az-ertelmezo-kulcsfogalmak-tanitasa-es-tanulasa-iii-12-04-03/>

Kojanitz László

Az értelmező kulcsfogalmak tanítása és tanulása III.

Történelmi jelentőség

A történelmi gondolkodás fejlesztése megköveteli, hogy a tanítás során explicit módon is foglalkozunk a történelmi jelentőség kérdésével. Ahhoz, hogy a múltban történekről értelmes és koherens képet alkossunk, meg kell tudni különböztetni a "jelentőst" a „triviálistól”. A történelmi korszakról, folyamatról és eseménysorozatról kialakított összkép és az, ahogyan az embereknek, eseményeknek és eszméknek történelmi jelentőséget tulajdonítunk, szorosan összefügg egymással. Ebben pedig meghatározó szerepe van az iskolai oktatásnak. A diákoknak a jelentőségre vonatkozó állításokat is úgy kellene kezelniük, mint amelyek emberek ítéletein alapulnak. Így az is világossá tehető a számukra, hogy valaminek a jelentőségét a történelemben mindig egy adott kontextusban, valamilyen szempont szerint és valamihez képest ítéljük meg.

Bevezetés

Többen és többféleképpen is megfogalmazták már, hogy a történelmi jelentőség megítélésének problémája mennyire fontos összetevője a történelemtanulásnak és -tanításnak. „*Ha [a tanulók] nem tudják megmagyarázni, hogy egyes történelmi korszakok és események miért fontosak és miért keltenek érzelmeket bennük... akkor a múlt ismerete egyfajta kvízzjátékra redukálódik*”.¹

A történelmi megismerés mindhárom összetevője: a történelmi tudat, a történelmi megértés és a történelmi gondolkodás is más-más szempontokból, de egyaránt megköveteli, hogy a tanítás során explicit módon is foglalkozunk a történelmi jelentőség kérdésével.²

A diákok történelmi tudatát alapvetően meghatározza, hogy mit és kiket tartanak jelentősnek a történelmi események és szereplők közül, s ezek kiválasztásában milyen racionális és érzelmi tényezők játszanak szerepet. „*Nem elég azt tudni, hogy kik a székelyek, azt is illik tudni, hogy ez a tudás – nekünk – valamiképpen fontosabb, mint VIII. Henrik feleségeinek névsora. A műveltség fogalma tehát az adatok bizonyos elrendezettségét, hierarchiáját és kontextusba helyezését, egyszóval értelmezését is magába foglalja*”.³ A diákok történelmi tudatának alakulásában az is fontos szerepet játszik, hogy a jelen viszonyainak megértésekor és a jövőbeni lehetőségek mérlegelésekor a múltban történekről közül minek mekkora jelentőséget tulajdonítanak.⁴

A történelmi megértés tekintetében annak felismerése a lényeges, hogy a történelmi interpretációk tartalmát és szemléletét is alapvetően az határozza meg, hogy kiket és miket tart jelentősnek egy korszak vagy egy eseménysor bemutatásakor annak készítője. Legyen szó akár egy történészről, akár egy történelmi film írójáról vagy egy középiskolai történelemtankönyv szerzőjéről.

A történelmi gondolkodás fejlesztése szempontjából az okhoz és a változáshoz hasonlóan a történelmi jelentőség is egy olyan fontos értelmező kulcsfogalom, amelynek segítségével a történelmi információk és ismeretek értelmes és dinamikus tudássá szervezhetőek. Ennek elsajátítása pedig azt igényli, hogy különböző történelmi kontextusokban újra és újra megvizsgáltsuk a tanulókkal, hogy milyen kritériumok szerint történt az események és szereplők jelentőségének megítélése, illetve hogy a korabeli emberek jelentőségről alkotott véleménye milyen eltérő volt már akkor is, és miként változott ez azóta is, az idők folyamán.

A jelentőség kérdése a történettudományban

A jelentőségről való ítéletalkotás fontos eszköze a történészi munkának. Meghatározó szerepe van már a kutatási kérdések megfogalmazásakor is. A múltban történtek értelmes bemutatásához szelektálni kell, ez pedig attól függ, hogyan határozzuk meg a jelentőség kritériumait a releváns események, folyamatok, tényezők kiválasztásakor.⁵ A történészi viták jelentős része nem a feltárt és bizonyított tényekről, hanem a tényeknek tulajdonított jelentőségről szól. Egyes tények jelentőségének kiemelése másokhoz képest eltérő interpretációkhoz vezethet.⁶ A legtöbb történész számára az a jelentős tény, amely segít meggyőzővé tenni a magyarázatát. A történészek pedig sokféle, néha átfedésben lévő magyarázati modell (pl. narrációs, oksági, motivációs, kompozíciós, analóg) segítségével próbálják megmagyarázni a dolgokat.⁷

A „Mi volt történelmileg jelentős?” kérdés megválaszolása alapos kutatómunkát igényel, hiszen a speciális kontextus feltárásával és megértésével történhet. Az ítéletek a jelentőségről a múlt különböző lehetséges értelmezésein alapulnak, ezért sohasem abszolút érvényűek, hanem kor-, kultúra- és kontextusfüggők. A historiográfia egyik legfeltűnőbb tanulsága, hogy mennyire eltérő módon emlékeztek bizonyos emberekre, eseményekre a különböző korokban. Egy korszak történetírása általában leginkább azzal jellemezhető, hogy kik azok a történelmi személyek, akiknek a jelentőségét a korabeli történészek kihangsúlyozták, és kik azok, akiket elfelejtettek, kirekesztettek, vagy akiknek a jelentőségét kétségbe vonták. A kor világnézetén, értékrendjén és gondolkodásmódján kívül ebben közrejátszhatnak még az akkori történettudomány problémamegközelítései, vagy a hatalom történelmi legitimitására és társadalmi tudatformálásra vonatkozó igényei is. A jelentős történelmi események és személyek kiválogatása része annak a folyamatnak, ahogy az adott korszak kialakítja és megerősíti a maga társadalmi és kulturális gyakorlatát és konszenzusát. Ez az összefüggés a társadalmi értékrend átalakulása és a történelmi múlt szereplőinek átértékelése között manapság a volt gyarmattartó országokban különösen érzékelhetővé vált. A konkviztádorok és a rabszolgatartók szobrainak ledöntése e folyamat leglátványosabb megnyilvánulása. A jelentőség tudományos igényű megértéséhez éppen ezért szembesíteni kell a szubjektivitást a kutatással, az értékeket és mintákat a tényekkel és eseményekkel.

Természetesen a történettudomány igyekszik a maga autonómiáját és szakszerűségét a történelmi jelentőség kérdésében is fenntartani. A jelentőség mércéje azonban a történészek esetében is generációról generációra módosulhat a kutatási irányok és az értelmező keretek változásaival összefüggésben. Utólag ezek közül néhány meg is kérdőjeleződik. David

Kojanitz László: Az értelmező kulcsfogalmak tanítása és tanulása III.
Történelmi jelentőség

Hackett Fischer (1970) a történelmi tévedésekről szóló könyvében a jelentőség megítélésével kapcsolatban a következőket említi:

- holisztikus tévedés, amely az egész múlt értelme (pl. az osztályharc) alapján akarja a jelentős részleteket kiválasztani;
- esszenciális tévedés, amely a valóság mélyén meghúzódó lényeg megtalálásával köti össze a jelentőség fogalmát;
- leleplező tévedés, amely azt sugallja, hogy a különleges jelentőségű dolgok sötét és piszkos dolgok, mert a történelem többnyire alattomos szándékokra vezethető vissza.

Fischer másfelől a következőket emeli ki a történelmi jelentőség megállapításának megalapozottsága szempontjából. A történész nem bízhatja a véletlenre, nem mondhat le a racionális szelekció felelősségteljes feladatáról. Az általa választott kritériumoknak inkább tartalmi, mint módszertani jellegűeknek kell lenniük. A vizsgált téma természetéből és a tanulmányozás céljából kell következniük. Fontos még, hogy az explicit módon is meghatározott kritériumok teljesülése empirikusan is megállapítható és ellenőrizhető legyen. Egy jó történelmi tanulmány, de akár egy jó történelemórai lecke is az eseményeket az ismertetés és magyarázat célja és logikája szerint válogatja össze. A jelentőséget tehát a szerző az adott történelmi feldolgozás kontextusában mérlegeli, és nem a személyes érdeklődése vagy egyéb szubjektív preferenciái alapján dönti el. A történelmi feldolgozások objektivitása főleg azon múlik, hogy a múltban történtek új szempontokból való megvilágításához a történészek a maguk személyes és társadalmi elfogultságait félretéve képesek-e az esemény rekonstruálása és magyarázata szempontjából releváns tényeket kiválasztani és rendszerezni.

A történelmi jelentőség egy eseménynek két szinten tulajdonítható: alapjelentésként, amely történelmi tényként önmagában kijár neki, és másodlagosként, amelyet a különböző történelmi értelmezésekben és interpretációkban kaphat.⁸ Számos olyan világtörténelmi esemény és személy van, amelyeknek és akiknek a jelentősége egyértelműnek tűnik szinte bármilyen összefüggésben. Mások esetében ugyanez igaz lehet, de már csak a nemzeti történetírás keretében. A világtörténelem és a nemzeti történelem esetében is azonban sokkal több az olyan esemény és személy, amelyek és akik jelentősége csak bizonyos kérdések és összefüggések vizsgálata esetén kerül előtérbe. Ez utóbbi esetben a jelentőség szinte mindig relatív kérdés. Valaminek a jelentősége meglehetősen eltérő is lehet a különböző feldolgozásokban, mert a történészek egymástól eltérő nézőpontokat választanak és más-más témákra és kérdésekre fókuszálnak. Csak egy adott „történetben” válnak jelentőssé. Ennek mértéke pedig attól függ, hogy mekkora szerepet kapnak a történet cselekményében, illetve mennyire fontos részei egy történelmi magyarázatnak.

Egy múltban történt esemény történelmi jelentőségét mindig az utókor tudja valójában megítélni, de a kortársak értelmezéseit is figyelembe kell venni ennek vizsgálatakor. A történészek általában a következő tényezőket mérlegelik:

- az esemény fontosságának megélése a korabeli emberek körében;
- szerepe a kollektív emlékezetben;
- az esemény által kiváltott hatás mélysége, kiterjedése, tartóssága;
- magyarázóereje a jellegzetes történelmi problémák és jelenségek, illetve a jelen viszonyainak megértése szempontjából.

Ez utóbbi már erősen átfedésben van a történelmi relevancia kérdésével, vagyis azzal, hogy mi teszi fontossá a történelmet a jelenben. Sokan viszont ezt már a történettudományon kívül eső problémának tekintik, amely azonban megkerülhetetlen az oktatásban például a tantervek készítői számára.

A jelentőség fogalmának szerepe a történelemtanulásban

Ahhoz, hogy a múltban történekről értelmes és koherens képet alkossunk, meg kell tudni különböztetni a "jelentőst" a „triviálistól”. Hasonlóan a történelmi okokhoz és változásokhoz ennek helyes értelmezéséhez is iránymutatást és szempontokat kell adni a tanulóknak. A történelmi korszakról, folyamatról és eseménysorozatról kialakított összkép és az, ahogyan az embereknek, eseményeknek és eszméknek történelmi jelentőséget tulajdonítunk, szorosan összefügg egymással. Ebben pedig meghatározó szerepe van az iskola által is közvetített kulturális konstrukcióknak.⁹

A jelentőség tanítása valószínűleg az egyik legjobb eszköz arra, hogy a történelem konstruált természetét érzékeltessük a diákokkal. A cél, hogy megtanulják mérlegelni a mások ítéleteit arról, hogy mi számít a múltban. Miért tartanak valamit jelentősnek? Miért emlékeznek és hivatkoznak rá? Miért értékelik fordulópontként? Miért gondolják különlegesnek? Miért tartják utólag fontosnak az események megértése szempontjából?¹⁰

A történelmi megértés elmélyítése érdekében el kell érni, hogy a diákok tudomást vegyenek a múltból szóló interpretációk szerzőiről, és aktív szereplőként kezeljék őket.¹¹ Vegyék észre, hogy az ő döntéseik és preferenciáik arról, hogy mi volt jelentős, alapvetően meghatározzák, hogy mi kerül bemutatásra a múlt eseményei és szereplői közül, és mi nem. A történelmi interpretációk lényegének megértéséhez vezethet el, ha rendszeresen felhívjuk a diákok figyelmét erre, és aztán önállóan is felfedeztetjük velük, hogy a jelentőségre vonatkozó szerzői döntések hogyan alakítják a múltból szóló beszámolók tartalmát. És amikor egy eseményről olvasunk, el kell fogadnunk és meg kell értenünk a szerző által konstruált kontextust is, amelyen belül ő ezt az eseményt valamiért jelentősnek tartotta.

Mindeközben a tanulók a megfelelő kritériumok kiválasztásával és alkalmazásával maguk is képessé válhatnak megítélni az események, emberek és fejlemények jelentőségét történelmi összefüggéseikben és a jelenre gyakorolt hatásuk szempontjából is. Arra is racionális magyarázatokat kellene tudni adniuk, hogy a történelmi események, kérdések és emberek jelentőségével kapcsolatos ítéletek miért változtak az idők során. A jelentőségre vonatkozó állításokat is úgy kellene kezelniük, mint amelyek emberek ítéletein alapulnak, és általában annak az időszaknak az értékrendjét tükrözik, amelyben megfogalmazódtak.¹² Így az is világossá tehető a számukra, hogy valaminek a jelentőségét a történelemben mindig egy adott kontextusban, valamilyen szempont szerint és valamihez képest ítéljük meg.

Korábban már szó volt róla, hogy a volt gyarmat- és rabszolgatartó országokban milyen feszültségek adódnak a hajdani és a jelenlegi értékrend konfliktusából. Volt, ahol a történelemtanítás már reagált is erre. A holland történelem tantervet kibővítették a „Jelentőség manapság” című résszel. Ez egyrészt azt célozza, hogy a tanulók megértsék, miként tér el egymástól egyes események és személyek jelentőségének megítélése a múltban és a jelenlegi társadalom különböző csoportjai körében, másrészt, hogy felismerjék

a jelen különféle motívumait, értékeit és elvárásait, amikor az emberek erkölcsi ítéletet alkotnak a múlttól. A „Jelentőség manapság” részben megfogalmazott célok megkövetelik, hogy a diákok megértsék a különböző okokat (pl. a származásukhoz, vallásukhoz, kultúrájukhoz vagy nemzetükhöz való kötődés), amelyek a jelenben őket a történelem bizonyos eseményeivel való foglalkozásra ösztönzik. Mindeközben sokféle példát látnak arra, ahogy a múlt jelenségeinek, személyeinek, eseményeinek vagy tárgyainak tulajdonított jelentőség idővel megváltozik.¹³ Természetesen az „emlékezeti jelentőség”¹⁴ eltéréseiből származó viták máshol és más történelmi helyzetekkel összefüggésben is kialakulnak. Így nálunk is, gondoljunk akár a „felszabadítás” kontra „megszállás” vitára.

A tanulók gondolkodásának fejlődése

A diákokra is alapvetően az jellemző, ami a felnőttekre, a közösségi identitást meghatározó, a múlttól kialakított általános összképbe illő, illetve a mai viszonyokkal összefüggésbe hozható események és személyek történelmi jelentőségét erősebbnek érzékelik és értékelik.

A kutatók ugyanakkor azt figyelték meg, hogy a diákok nagyon eltérően és különböző szinten értik és használják a történelmi jelentőség fogalmát. Amikor egy kanadai kísérlet keretében ki kellett választaniuk, hogy mely történelmi eseményeket tartják jelentősnek, néhányan ezt úgy értették, hogy mire emlékeznek abból, amit tanítottak nekik. Mások a maguk személyes kötődései szerint választottak: a kínai származású tanuló a kínai vonatkozású eseményeket választotta. Számos diák azokat az eseményeket és témákat választotta, amelyek valamiért tetszettek nekik, de volt olyan tanuló is, aki erkölcsi alapon döntött. Seixas¹⁵ e válaszok feldolgozása alapján arra a következtetésre jutott, hogy a diákok nem fogadnak be mindent, amit a tanár és tankönyvek történetileg jelentősnek tartanak, hanem megszűrik, kiegészítik, módosítják mindezt, és saját elképzeléseik, beállítottságaik szerint alakítják ki a maguk képét erről. Ugyanakkor Cercadillo¹⁶ egy másik kutatás során angol és spanyol diákok válaszait összehasonlítva arra jutott, hogy a tanulók jelentőségről való gondolkodását a kultúrájuk és a történelemtanítás módja is befolyásolja.

Amikor az Egyesült Államokban élő diákoknak kellett egy képlistából kiválasztani az általuk jelentősnek tartott eseményeket és személyeket, a hagyományos amerikai narratívával való azonosulásuk volt megállapítható. A választott események és a hozzájuk adott magyarázatok nagyrészt az amerikai szabadságjogok és lehetőségek megteremtésére, fejlesztésére, valamint a technológiai változásokból származó előnyökre összpontosítottak. Néhány diák úgy jellemezte Vietnam és a második világháború jelentőségét is az Egyesült Államok szempontjából, mint az amerikai szabadságjogok kiterjesztését. A diákok ezzel szemben általában kizárták azokat az embereket és eseményeket ábrázoló képeket, amelyekről úgy vélték, hogy ugyan széles körű hatásuk volt, de amelyeket nem tudtak összeegyeztetni az ország folyamatos és előnyös fejlődéséről alkotott képükkel.¹⁷

Egy nemrég végzett kérdőíves hazai kutatásunk keretében középiskolás diákoktól azt kérdeztük, hogy melyik lenne az a magyar történelmi esemény, amit egy nemzetközi diáktalálkozón bemutatnának. Ehhez indoklást is kértünk tőlük. Legtöbben az 1848–49-es szabadságharcot, a trianoni békeszerződést, a honfoglalást és az 1956-os forradalmat választották. Az indoklásaikban a következő szempontok jelentek meg: okot ad a nemzeti

Kojanitz László: Az értelmező kulcsfogalmak tanítása és tanulása III.
Történelmi jelentőség

büszkeségre; jellegzetes; jelentős siker; jelentős bukás, tragikus esemény; történelmi példa; különleges vagy érdekes; fejlődést hozott; jelentős esemény volt, jelentős hatása volt, a jelenre is hatással van, gondolkodásra és vitára ingerlő, elég háttérismerete van hozzá, be akarja mutatni magyar nézőpontból; ismert a külföldiek körében is, a családját is érintette.¹⁸

A diákok a múlt eseményeit és szereplőit akaratlanul is folyamatosan összevetik a saját történelmi jelentőségről szóló mentális keretükkel, amelyet a kulturális hagyományok, a családi élmények, a fiatalok körében éppen népszerű filmek és az iskolai történelemtanulás tapasztalatai egyaránt alakítanak. Ezért az órákon alkalmakat kell teremteni arra, hogy a tanár megismerhesse a diákok történelmi jelentőségről alkotott elképzeléseit is, mert így lehet képes ezeket árnyaltabbá és adaptívabbá fejleszteni.

Counsell¹⁹ úgy találta, hogy a történelmi jelentőségről való gondolkodás során a diákok általában nehezen léptek túl azon, hogy a jelentőséget úgy kezeljék, mintha ez állandó konszenzus kérdése lenne, vagyis mintha a történelmi jelentőség egy esemény állandó tulajdonsága lenne, valamint azon, hogy a jelentőséget kizárólag a „következmények”, „eredmények” és a jelennel való relevancia szempontjából mérlegeljék.

A diákok különbözőképpen magyarázzák, hogy valakit vagy valamit a történelemben miért tartanak jelentősnek. Leginkább a döntéseikhez adott indoklásokból derülhet ki, hogy a történelmi jelentőség fogalmát milyen szinten képesek értelmezni.

1. szint: a fontosság nem kérdés – a történelmi eseményekkel kapcsolatban a jelentőség kérdése fel sem merül, nem is észleli ezt a problémát.
2. szint: az események önmagukban fontosak – a jelentőségéről nincs is értelme vitatkozni, mert valami a történelemben vagy fontos, vagy nem.
3. szint: az események egy adott interpretáción belül nyerik el jelentőségüket – felismeri és elfogadja a jelentőség különböző értelmezéseinek lehetőségét.²⁰

A probléma legegyszerűbb megközelítési módja, amikor egy esemény jelentőségének indoka, hogy ezt már a korabeli emberek is így gondolták, illetve hogy valaki azért fontos, mert valami különleges tettet hajtott végre, és különleges tulajdonságokkal rendelkezett. Ennél magasabb szintet jelent, amikor a diákok egy eseményt azért tartanak fontosnak, mert az jelentős hatással volt más események vagy folyamatok bekövetkeztére, ezért a jelentősége részben a későbbi eseményektől vagy következményektől függ. Ez már a történelmi jelentőség kontextuális természetének a felismerését jelzi. Az ok-okozati jelentőség jellege a tanulók válaszaiban különböző lehet (gazdasági, társadalmi, politikai, vallási, kulturális), földrajzi tér tekintetében (lokális, regionális, globális) és időskála szerint (azonnali, rövid távú, hosszú távú). Az esemény jelentőségének megindoklása a jelen és a jövő szempontjából a hosszú távú ok-okozati következmények mérlegelését jelzi. Egy folyamatban játszott szerep szerinti jelentőség a tanulók válaszaiban még magasabb szintű gondolkodásra utal. A folyamatról alkotott általános képhez kapcsolódik, mint például a haladás vagy a hanyatlás. Az eseményre vagy jelenségre, mint fordulóponton vagy egy trend valamilyen jelentős állomására utalnak: pl. a nagy változás előjele, a fejlődés tetőpontja, a hanyatlás kezdete. A szimbolikus jelentőség (pl. az erkölcsi példa vagy a történelmi mítosz) megjelenése az indoklásokban a múlt embereinek és a rákövetkező időszakoknak a szemszögét is beemeli a kérdés vizsgálatába. Arra utal, hogy a tanuló tudatában van annak,

Kojanitz László: Az értelmező kulcsfogalmak tanítása és tanulása III.
Történelmi jelentőség

hogyan a történelem események interpretációja különböző területeken (pl. vallási buzgalom, nemzeti identitás, erkölcsös magatartás, állampolgári öntudat) az emberek gondolkodásának és érzéseinek alakítására is szolgál.²¹

A kutatók eredményeire támaszkodva a történelmi jelentőséggel kapcsolatban is kialakítható volt egy jellemző fejlődési modell.²²

1. Az eseményeket, az embereket és a fejleményeket azért tekintik jelentősnek, mert változásokat hoztak. Következéssel jártak az emberekre nézve akkor és/vagy idővel.
2. Jelentőséget tulajdonítanak annak, ami feltár valamit a történelemtől vagy a kortárs életről.
3. Mi tulajdonítunk jelentőséget a dolgoknak, ezért kritériumok szükségesek az események, emberek vagy fejlemények megítéléséhez egy adott történelmi elbeszélésben.
4. A jelentőség ideiglenes. A történelmi jelentőség idővel változik a jelentőséget tulajdonítók értelmezései szerint.

A történelmi jelentőségről való fogalomalkotás fenti négy összetevője tekintetében külön-külön is jól elkülöníthető a téves és helyes tanulói értelmezés (3. táblázat).

1. táblázat: A történelmi jelentőség téves és helyes értelmezése²³

	Téves	Helyes
Változásokat hozó	A tankönyvre vagy más tekintélyre támaszkodik a jelentőség megítélése. A jelentőség eldöntése személyes preferenciákon alapul.	Az események, emberek vagy fejlemények jelentőségének magyarázatául bemutatja, ezek hogyan eredményeztek változást.
Reveláció, felismerést elősegítő	A jelentőség meghatározásának kritériumai egy személy, esemény vagy fejlemény hatására korlátozódnak.	A történelmi jelentőségüket azzal magyarázzák, hogy az emberek, események vagy fejlemények elárulnak dolgokat a történelem vagy a mai életkérdéseiről.
A jelentőség kritériumainak azonosítása	Nem tudja azonosítani azokat a kritériumokat, amelyeket a tankönyvek vagy más történelmi beszámolók használnak az események vagy emberek jelentőségének megállapításához.	Meghatározza és megmagyarázza a tankönyvekben és más történelmi feldolgozásban a történelmi jelentőség megállapításához használt kritériumokat.
Változó jelentőség	A jelentőséget rögzítettnek és változatlanak tekintik, azaz úgy gondolja, hogy egyes eseményeket, személyeket vagy folyamatokat mindig és mindenki jelentősnek kell, hogy tartsa.	Érvekkel és példákkal is alátámasztja, hogy a történelmi jelentőség idővel és csoportonként változó.

A tanulók gondolkodásának fejlesztése

Van, amikor a tankönyvek szerzői maguk is támpontokat és kritériumokat adnak a történelmi jelentőség értékeléséhez, ahogy azt Száray Miklós tette a tengeri felfedező utakkal kapcsolatban: „Az elsőbbségnél azonban sokkal fontosabb a felfedezés hatása. Egy egyszeri eltévedt hajó, egy homályos beszámoló, egy néhány emberöltő alatt eltűnő telep érdekes, de nem hatott igazán a történelemre. Ezzel szemben azok a felfedezések rendkívüli jelentőséggel bírnak, amelyek hatására kereskedelmi kapcsolatok jöttek létre, technológiák, eszmék cserélődtek és emberek tömegei mozdultak ki korábbi lakóhelyükről”.²⁴ Az ilyen explicit magyarázatok a történelmi jelentőségről azonban ritkák a tankönyvekben, de még a történészek munkáiban is. A tanároknak lehet tehát nagy szerepe van a történelmi jelentőség értékeléshez szükséges szemlélet és kritériumok megtanításában. Azáltal, hogy a jelentőség kérdését a történelemtanulás explicit részévé teszik, lehetőséget biztosítanak a különböző múltképek értelmezéséhez is.

El kellene érni, hogy a tanulók képessé váljanak helyesen gondolkodni a történelmi jelentőség sokféle módon felmerülő problémájáról. Megérteni, hogy a múlt történelemmé formálása azon az alapon működik, hogy egyes eseményeket fontosabbnak kezelnek, mint másokat. Megérteni, hogy egy esemény vagy változás más eseményekkel való kapcsolata miatt válik jelentőssé. Megérteni, hogy a történelmi jelentőség nem maga az esemény tulajdonsága, hanem ezt mások tulajdonítják neki. Megérteni, hogy az emberek és események jelentőségének megítélése eltérő lehet és változhat az idők során. Megérteni, hogy egy esemény jelentőségének megítélése attól is függ, hogy milyen jellegű kérdések megválaszolására irányul a történelmi vizsgálat.²⁵

E célok eléréséhez alkalmat kell adni sokféle tevékenység elsajátítására és gyakorlására:

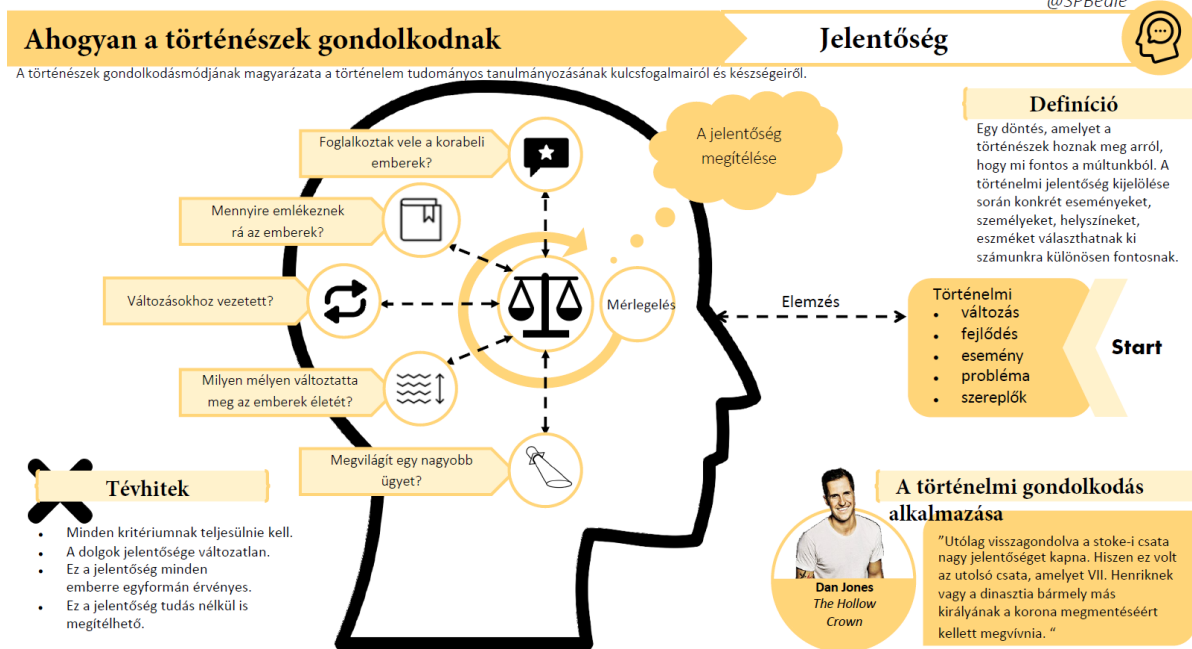
- Megfogalmazni történelmi jelentőségre vonatkozó ítéleteket megadott kritériumok szerint.
- Megkülönböztetni egy esemény következményeit és jelentőségét.
- Saját kritériumokat meghatározni és alkalmazni.
- Felismerni különböző történelmi interpretációkban, hogy azok szerzői milyen kritériumok szerint tulajdonítottak történelmi jelentőséget embereknek, eseményeknek és jelenségeknek.
- Bemutatni, hogy egy jelentősnek tekintett esemény, személy hogyan épül be egy nagyobb narratívába, vagy hogyan segít megérteni egy történelmi jelenséget vagy kérdést.
- Magyarázatot adni arra, hogy különböző kritériumok használata miért vezethet eltérő ítéletekhez.
- Magyarázatot adni arra, hogy különböző történelmi kérdések miért vezethetnek eltérő ítéletekhez.
- Feltárni, hogy a történelmi jelentőségre vonatkozó ítéletek hogyan változtak a különböző időszakokban.
- A fentiek bármelyikének felhasználása mások jelentőséggel kapcsolatos ítéletének megkérdőjelezésére vagy alátámasztására.

Mindehhez nagy segítséget adhat egy értelmezési keret, amely könnyen érhetővé teszi a számukra, hogy mit jelent a történelmi jelentőségről való gondolkodás. Mi mindennel

Kojanitz László: Az értelmező kulcsfogalmak tanítása és tanulása III.
Történelmi jelentőség

kapcsolatban hozhatunk ilyen döntéseket? Milyen szempontokból lehet mérlegelni valakinek vagy valaminek a jelentőségét? Mik lehetnek a helytelen következtetésekhez vezető tévhittek? Az 1. ábra infografikája ilyen céllal készült egyszerre bemutatva a történelmi jelentőség elemzésének legfontosabb összetevőit. Ez aztán emlékeztetőként később is bármikor elővehető a feladatok elvégzése során.

1. ábra: A jelentőség megítélése (Simon Beale infografikája nyomán)²⁶

A jelentőség esetében is nagyon könnyen tetten érhető, hogy a különböző értelmező kulcsfogalmak használata szorosan összefonódik. Hiszen minden történelmi interpretáció lényege, hogy a szerző döntéseket hoz arról, hogy milyen témákat, illetve ezzel kapcsolatban mely szereplőket és tényezőket tart annyira jelentősnek, hogy foglalkozzon velük. Az okok és a következmények feltárása, vagy a változások bemutatása is a jelentőségük megítélésén alapszik, másrészt gyakran azt tartjuk jelentősnek, ami nagy változásokat indít el, vagy aminek fontos szerepet tulajdonítunk az okok és következmények hálójában.

A történelmi jelentőség fogalmának tanításában a lehetséges kritériumok megismerése és helyes értelmezése lehet az első fontos lépés. A diákoknak szükségük van először néhány példára. Egy speciális kritérium bemutatása nagyon hasznos a tanulók kritikai gondolkodásának elindításában. Konkrét példákon keresztül tudatosulhat bennük, hogy a történelmi események jelentőségét legtöbbször azon mérjük le, hogy milyen mértékben befolyásolták az emberek életét. E szempont alkalmazását a tanult események és személyek jelentőségének összehasonlításával a diákokkal is érdemes mindjárt kipróbáltatni.

Kojanitz László: Az értelmező kulcsfogalmak tanítása és tanulása III.
Történelmi jelentőség

Az értékelési kritériumokat aztán folyamatosan bővíthetjük és árnyalhatjuk, összekapcsolva a tanulás során felmerülő újabb és újabb releváns példákkal (2. táblázat). Az is kiderül ezekből, hogy a történelmi jelentőség vizsgálatának tárgyai nagyon különbözőek lehetnek: népek, egyének, szervezetek, közösségek, intézmények stb.

1. táblázat: A történelmi jelentőség lehetséges kritériumai²⁷

fontos	fontosnak gondolták azok, akik akkor éltek...
változást hozó	hatással volt hosszú távon az emberek életére...
mélyreható	jelentősen megváltoztatta az emberek életét...
kiterjedt	az emberek tömegeinek életére volt hatással és változtatta meg azt...
tartós	a hatása hosszú ideig volt érzékelhető...
figyelemreméltó	a kortársak és/vagy a későbbi generációk figyelemre méltónak találták...
emlékezetes	részévé vált a kollektív emlékezetnek...
árulkodó	megvilágítja a múlt valamilyen aspektusát, párhuzamba állítva segítséget adhat más események megértéséhez is...
releváns	hatása és következményei a jelenben is érzékelhetők és a jövőt is befolyásolják...

Az alább példaként bemutatott feladat is tanári mintaadásra épül.²⁸ Miután a tanár elmondja és megmagyarázza, hogy milyen kritériumok alapján dönthető el, hogy egy csata történelmi jelentőségű-e, egy konkrét példát is bemutat erre.

Egy csata történelmi jelentőségű, ha:

- döntő következményekkel járt az események alakulása szempontjából;
- új fegyverek vagy hadi taktikák fölényét bizonyította;
- rendkívül sok életet követelt;
- hosszan tartó hatással volt egy ország történelmére;
- emléke erősen él az emberek körében.

A trafalgari csata, 1805

Nagy-Britanniában minden év október 21-én megünneplik a Trafalgar-napon az 1805-ben lezajlott csata évfordulóját.

Trafalgar döntő jelentőségű volt. Nelson admirális hadiflottája legyőzte az egyesített francia és spanyol hajóhadat, s 18 hajójukat el is foglalta.

Kojanitz László: Az értelmező kulcsfogalmak tanítása és tanulása III.
Történelmi jelentőség

A győzelem kulcsa a Nelson által alkalmazott új taktika volt: két rajt alakított ki saját hajóiból, és így támadta meg merőlegesen az ellenség egy sorban felállított hadihajóit. A halottak száma alacsony volt a napóleoni háborúk szárazföldi csatáihoz képest, de így is több mint 5000 ember halt meg a harcokban és az azt követő viharban. A győzelemmel biztosították a britek uralmát a tengerek felett, ami vitathatatlanul megmaradt a következő évszázadban is. Trafalgar emléke erősen él a köztudatban. A Trafalgar-nap mellett ezt bizonyítja Nelson oszlopa a londoni Trafalgar Square-en, és hogy hajója, a HMS Victory Portsmouth-ban ma is látható.

- Válasszatok ki egy történelmi jelentőségű csatát a megismert kritériumok alkalmazásával!
- Készítsetek róla egy rövid leírást, amely több szempontból is alátámasztja a döntéseteket!

Amikor a legjellemzőbb kritériumok alkalmazásával már megismerkedtek, egy másik szempontot is érdemes beemlíteni. Az, hogy egy esemény vagy folyamat mekkora és milyen típusú jelentőséget kap egy történelmi műben, attól is függ, hogy milyen célú és jellegű történelmi vizsgálódásról van éppen szó (3. táblázat).

2. táblázat A jelentőség kiválasztásának típusai és a történelmi magyarázat módozatai Cercadillo szerint²⁹

Jelentős a kortársak számára	A történelmi események magyarázatát és értelmezését a szereplők szándékaival magyarázzuk vagy „racionális” viselkedésének megértésére alapozzuk.
Ok-okozati jelentőség	A történelmi eseményeket elbeszélhető ok-okozati narratívákba rendezzük.
Mintázat-jelentőség	A változásokat fejlődési mintázatokba (trend, fordulópont, fejlődés, stagnálás, hanyatlás) rendezve magyarázzuk és értelmezzük.
Szimbolikus jelentőség	Az utókor által vagy a „kollektív emlékezetben” hosszú távon óriási jelentőségűnek, „mérőöldkőnek” tekintett események sajátosságait vizsgáljuk.
Jelentőség a jelen és a jövő szempontjából	Az eseményeket és folyamatokat a jelen és a jövő szempontjából értelmezzük.

Bizonyos témák esetében már a bevezetéskor is érdemes lehet feltenni a diákoknak a kérdést:

- Vajon miért tanulunk erről?
- Mi adja meg a történelmi jelentőségét?
- Milyen szempontból jelentős?
- Miért fontos ez a jelen megértése szempontjából?
- Miért foglalkozunk ma bizonyos történelmi eseményekkel, változásokkal és ügyekkel?

Kojanitz László: Az értelmező kulcsfogalmak tanítása és tanulása III. Történelmi jelentőség

Mintákat is érdemes adni egy-egy történelmi esemény jelentőségének különböző jellegű magyarázatára. Ezek a minták azzal a feladattal is összekapcsolhatók, hogy a tanulók válasszák ki a számukra legmeggyőzőbb magyarázatokat, és beszéljék is meg, miért azt választották.

Egy-egy hosszabb korszak lezárásakor van a legtöbb mód arra, hogy a tanultak felidézését és rendszerezését a történelmi jelentőség fogalmának elmélyítésével is összekapcsoljuk. Így érdekesebbé tehetők az összefoglalásra szánt órák, és alkalmat adnak a tanultak sokféle részletének és összefüggésének a felidézésre és újragondolására. Érdekes és hasznos módja lehet ennek, ha az általunk megadott szempontok (fontosság, emlékezetesség, mélység, mennyiség, megvilágító vagy releváns jelleg) szerint kell példákat keresniük a történelmileg jelentős eseményekre és személyekre. Kerestethetünk velük olyan példákat is, amelyet a korabeliek nem tartottak jelentősnek, de a későbbi korok igen.

Az időegyenesek vagy diagramok készítését is össze lehet kapcsolni a jelentőség mérlegelésével, ha egy-egy korszakról csak bizonyos számú elemet lehet megjelölni, és a tanulóknak maguknak kell eldönteni és megindokolni, hogy ki és mi kerüljön be egy ilyen válogatásba. Egy saját kiállítás vagy prezentáció összeállítása során a tanulóknak ugyancsak mérlegelniük kell, hogy mi a fontos, és mi az, ami kevésbé. A megoldások összehasonlítása és közös megbeszélése során aztán meg is vitathatják az ezzel kapcsolatos döntéseiket. Így pedig még tudatosabbá válhat a történelmi jelentőség különböző jellegű kritériumainak alkalmazása.

Az is jó megoldás, ha ugyanarról a korról, például a 16-17. századról az egyes csoportoknak eleve más-más szempontokból (pl. politika, gazdaság, vallás, tudomány) kell tablót készíteniük. A múlt rekonstrukálásának szempontja, a történelmi jelentőség megítélése és a történelmi narratíva közötti szoros összefüggés még egyértelműbbé válhat a számukra, ha a tablókra felkerült személyek, események és jelenségek felhasználásával egy szöveges ismertetést is írniuk kell. Hasonló döntéshozatalt igényel, ha egy-egy évszázad „legjeit” kell megszavazniuk és megvitatniuk: a jelentősebb találmány, a legjelentősebb személy, a legjelentősebb esemény. Csoportmunkában összeállíthatják egy adott évszázad embereinek 10-es listáját. Szerepjáték alkalmazására is mód van: a múltbeli szereplők érvelhetnek a maguk jelentősége mellett.

Konkrét példákon és feladatokon keresztül arra is felhívhatjuk a figyelmüket, hogy a szempontok meghatározása mennyire fontos lehet abban, hogy milyen összefüggésben kell eldöntenünk, hogy mit tartunk jelentősnek.

Vitassátok meg és válasszátok ki! Melyik második világháborús esemény volt a legjelentősebb...

- a háború kimenetele szempontjából?
- az Egyesült Államok szempontjából?
- Nagy-Britannia szempontjából?
- a Szovjetunió szempontjából?
- a második világháború utáni korszak szempontjából?
- a mai kor viszonyainak megértése szempontjából?

Kojanitz László: Az értelmező kulcsfogalmak tanítása és tanulása III. Történelmi jelentőség

Egy ilyen feladat alkalmat ad arra is, hogy tisztázzuk, mást értünk a jelentőségen, ha a múltban élő emberek és a történelmi fejlemények megértése a cél, és mást, ha a történelmi események mai világ szempontjából való relevanciáját vizsgáljuk. A múlt vizsgálatának e két aspektusát érdemes mindig világosan elkülöníteni, és a tanulók válaszainak megbeszélésekor is felhívni erre a figyelmet.

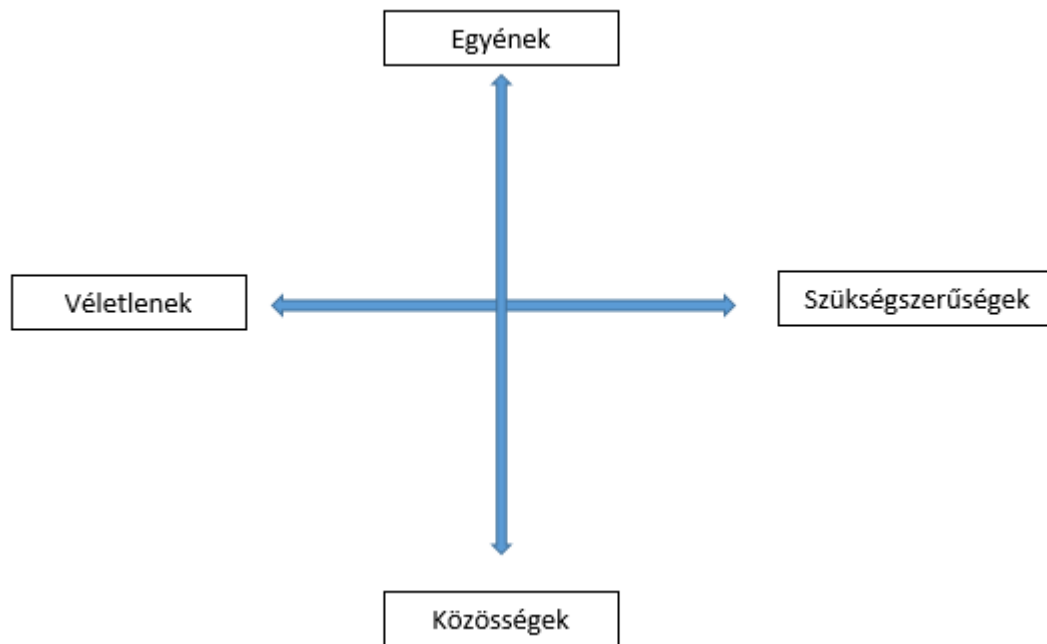
Megvizsgálva egyes események, emberek és fejlemények jelentőségét, felhívhatjuk a diákok figyelmét arra is, hogy egy-egy esemény jelentőségére vonatkozó magyarázatok is különbözőek lehetnek. Például attól függően, hogy az eseményt az adott eseménysorozat, az adott korszak egésze vagy egy több korszakot is magában foglaló még hosszabb időintervallumban vizsgáljuk. Jó példa erre az Armada pusztulása.

- Mi volt a jelentősége Erzsébet királynő hatalmon maradása szempontjából?
- Mi volt a jelentősége az angol-spanyol nagyhatalmi vetélkedés szempontjából?
- Mi volt a jelentősége Anglia későbbi történelme szempontjából?

Minták alapján, később a tanulók maguk is készíthetnek ilyen több rétegű magyarázatot események és személyek rövid és hosszabb távú történelmi jelentőségéről. A *Mi volt a jelentősége az 1848-49-es szabadságharcnak?* kérdés nyilvánvalóan azt igényli, hogy egy hosszabb korszak szemszögéből is értékeljék az eseményeket. A történelmi jelentőség megítéléséhez a diákoknak túl kell lépniük a részleteken az általános felé, ehhez pedig kapcsolatokat és összefüggéseket kell keresniük a különböző korok között. Ez különösen nagy értéke a jelentőséggel kapcsolatos feladatoknak a történelmi gondolkodás fejlesztése szempontjából.

A múltban történtek általános megközelítési módja meghatározó lehet abban, hogy ki minek a jelentőségét hangsúlyozza. Ennek klasszikus példája az örök vita arról, hogy a kivételes személyiségek vagy a tömegek alakítják-e a történelmet, illetve hogy a véletleneknek vagy a determinált folyamatoknak van-e nagyobb szerepe az események alakulásában. Az ellentétes értelmezési kereteke két dimenziójáról készült *2. ábra* segítségével a tanulók számára is könnyen megérthető, hogy egy adott történelmi esemény kapcsán más dolgokat fog kiemelni az, aki az egyéni ambícióknak és a véletlen eseményeknek tulajdonít nagyobb szerepet, mint az, aki a társadalmi és gazdasági folyamatokat tartja fontosabbnak a történelemben. Adhatjuk feladatként is, hogy ők maguk készítsék el ugyanakkor a témának e kétféle bemutatását. Így jól érzékelhetővé válik számukra is, hogy egy általános értelmezési keret milyen erősen hat a részletek jelentőségének bemutatására. A viták és az ellentmondások mindig segítenek felkelteni a diákok érdeklődését egy-egy probléma iránt. Ezt pedig érdemes minél többféleképpen kihasználni a történelmi jelentőség fogalmának tanítása esetében is.

2. ábra: Az értelmezési keretek kontrasztjának két dimenziója

A jelentőség történelmi emlékezettel összefüggő aspektusainak a feltárásához és megbeszéléséhez a történelmi emlékművek és emlékhelyek meglátogatása jelentheti a legjobb kiindulópontot.

- Milyen eseménynek állít emléket?
- Miért tartották ezt fontosnak?
- Milyen célokat szolgál az emlékhely?
- Milyen jellegű jelentőségét emeli ki az eseménynek?

Ugyanezeket a szempontokat maguk is mérlegelhetik akkor, ha nekik kell egy emlékmű tervét elkészíteni.

A sokféle történelmi témához adott változatos feladatok révén a tanulóknak tudatosulhat, hogy mindig egy adott kontextusban és szempontok szerint lehet ítéletet alkotni valaki vagy valami jelentőségéről. Hiszen az események jelentősége nemcsak a szerint lehet különböző, hogy hány embert érintettek, hanem úgy is, hogy ezek a hatása milyen szempontból volt jelentős (pl. gazdasági, egészségügyi, kulturális). A jelentőség attól is függ, hogy ezt a korszak szereplőinek szemszögéből vagy a korszak jellegzetességeinek utólagos megismerése szempontjából vizsgáljuk. A jelentőség függ a vizsgálódás időskálájától is, hiszen egy eseménynek általában nem ugyanolyan jelentőséget tulajdonítunk egy kisebb időszakon belül és egy több évszázadot átfogó korszak keretében.

Az egyik leggyakrabban felvetődő kérdés, hogy mikor és hogyan lehet mindezt megvalósítani a gyakorlatban. Erre akkor van esély, ha a kulcsfogalmakkal kapcsolatos tanulói gondolkodás fejlesztése szerves részévé válik a történelemtanításnak és többféle módon is beépül az egyes témák feldolgozásába:

- a tanár maga utal és reflektál az ilyen vonatkozásokra: pl. Mátyás király alakjának eltérő jellegű jelentőségére a történelmi emlékezetben és a történelemtudományban

Kojanitz László: Az értelmező kulcsfogalmak tanítása és tanulása III.

Történelmi jelentőség

vagy Dózsa György történelmi jelentőségének eltérő megítélésére a különböző politikai kurzusokban;

- az elsődleges és másodlagos források feldolgozása során a diákok olyan kérdéseket is kapnak, amik arra vonatkoznak, hogy a források szerzői kit, mit és miért tartottak jelentősnek: pl. Széchenyi mit emelt ki naplójában az 1848. márciusi eseményekkel kapcsolatban, vagy Churchill miért tartotta a müncheni konferenciát egy negatív folyamat betetőzésének;
- a tanultak rendszerezése és összefoglalása során mindig szerepelnek olyan kérdések és feladatok is, amelyek a történelmi jelentőség különböző kritériumainak alkalmazását igénylik az események és szereplők értékelésekor, például: Melyek voltak a 19. század második felének legjelentősebb változásai? Miért és milyen szempontokból értékelhetők ezek különösen jelentősnek?
- a tanár kiválaszt egy-egy témát, amely kapcsán explicit módon részletesen is körbe lehet járni a történelmi jelentőség kérdésének különböző vonatkozásait, például: Milyen szempontokból tekinthető történelmi jelentőségű eseménynek az atombomba ledobása Hirosimára?
- a projektfeladatok között van olyan is, amely a történelmi jelentőséggel függ össze, például: Keressetek és mutassatok be olyan vitákat, amelyek egyes szereplők történelmi jelentőségéről folynak napjainkban!

Ha a tanárok tisztában vannak a történelmi jelentőség fogalmának jelentőségével és ennek problematikájával, ha képesek az ilyen jellegű vonatkozásokat a tanított tartalmakban is észrevenni, akkor ezt a diákoknak is át fogják tudni adni. A tanároknak az értelmező kulcsfogalmakon alapuló gondolkodásfejlesztéshez elsősorban nem többlet időre, hanem az ehhez szükséges történelemszemlélet és módszertani tudatosság kialakítására van szükségük. Keressenek minél több alkalmat arra, hogy a történelmi interpretáció, az ok, a változás és a jelentőség kérdése folyamatosan kellő figyelmet kapjon a tanultak feldolgozása és megvitatása során.

A tanulók történelmi jelentőségéről alkotott képének értékelése

Tegyünk fel rendszeresen olyan kérdéseket is a tanultakkal kapcsolatban, amelyek kifejezetten az események és személyek történelmi jelentőségéről alkotott képpel függnek össze, s amelyek nyitott kérdésekként lehetőséget adnak a vitára.

- *Hányféle szempontból van jelentősége a kereszties hadjáratoknak az európai történelemben?*
- *Luther életének tanulmányozása a korszak vallásosságának milyen sajátosságaira világít rá?*
- *Miért volt forradalmi jelentősége az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozatának?*
- *Mi tette Széchenyi Istvánt különlegessé?*
- *Miért emlékszik mindenki az 1848-as pesti forradalomra?*
- *Minek a „kora” volt a 19. század?*
- *Miért volt a jaltai konferencia annyira jelentős?*
- *Ki volt a legjelentősebb 20. századi politikus? Miért?*
- *Melyek voltak a 20. századi magyar történelem legfontosabb eseményei? Mik lehetnek a szempontjai a választásunknak?*
- *Kiknek van szobra a településén? Kinek kellene még szobrot állítani itt?*

Kojanitz László: Az értelmező kulcsfogalmak tanítása és tanulása III.
Történelmi jelentőség

A diákok javaslatai és különösen az indoklásaikban megjelenő szempontok és érvek jó visszajelzést adhatnak a tanárnak arról, hogy mi az, amit már jól értenek és alkalmaznak a történelmi jelentőség fogalmával kapcsolatban, és mik azok az elgondolások, amik még félreviszik őket.

Melyek azok a megfontolások, amelyek a tanulók válaszaiban és megnyilatkozásaiban a jelentőség fogalmának helyes értelmezését bizonyítják?

- A történelemben bizonyos dolgok fontosabbak, mint mások.
- Valami nagyrészt azért válik jelentőssé, mert kapcsolatban áll más dolgokkal.
- A jelentőség értékeléséhez meg kell határoznunk a szempontokat és a kritériumokat.
- A jelentőség megítélése sokféle kritérium szerint történhet, de némileg mindig szubjektív.
- Ugyanannak a dolognak a jelentősége eltérő lehet attól függően, hogy milyen kontextusban, milyen kérdések és szempontok szerint értékeljük.

Cercadillo szerint³⁰ a tanulók gondolkodásának fejlődését azon lehet lemérni, mennyire vannak tudatában annak, hogy a jelentőség megítélése függ a vizsgált kérdéstől, és hogy a jelentőség kritériumai többfélék, és a jelentőség is többféle típusú lehet, például az okozati és a kortárs jelentőség.

IRODALOM

- BARTON, Keith C. – LEVSTIK, Linda S. (1997): *Middle Graders' Explanations of Historical Significance*. ERIC Clearinghouse, Washington D.C.
- BOXTEL, Carla van – GREVER, Maria – KLEIN, Stephan (2015): Heritage as a Resource for Enhancing and Assessing Historical Thinking: Reflections from the Netherlands. In: ERCIKAN, Kadriye – SEIXAS, Peter (Ed.), *New directions in assessing historical thinking*. Routledge, 40-51.
- BROWN, Geraint – WOODCOCK, James (2009): Relevant, rigorous and revisited: using local history to make meaning of historical significance, In: *Teaching History 134*, London: Historical Association, 4-11.
http://www.history.org.uk/resources/secondary_resource_2310.html (Letöltés: 2021. nov. 8.)
- CERCADILLO, Lis (2006): Maybe they haven't decided yet what is right: English and Spanish perspectives on teaching historical significance. *Teaching History*, 125. London: Historical Association, 6-9.
- CERCADILLO, Lis; (2000): *Significance in history :students' ideas in England and Spain*. Doctoral thesis , Institute of Education, University of London.
- COUNSELL, Christine (2004): Looking through a Josephine- Butler shaped window: focusing pupils' thinking on historical significance. *Teaching History*, 114. London: Historical Association, 30-36.
- FISCHER, David Hackett (1970): *Historians' Fallacies: Toward a Logic of Historical Thought*. New York, Harper & Row.
- FODOR Richárd – KOJANITZ László (2020): Trianon jelentőségének megítélése a középiskolás diákok körében. *Történelemtanítás (LV.) Új folyam XI. évf. 3-4. sz.* 2020. november

Kojanitz László: Az értelmező kulcsfogalmak tanítása és tanulása III.
Történelmi jelentőség

<https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2020/11/fodor-richard-kojanitz-laszlo-trianon-jelentosegenek-megitelese-a-kozepiskolas-diakok-koreben-11-03-03/> (Letöltés: 2021. nov. 8.)

- FORD, Alex (2014): Setting us free? Building meaningful models of progression for a post-levels world. *Teaching History*, 157. London: Historical Association, 28-41.
- HUSBANDS, Chis (1996): *What Is History Teaching?: Language, Ideas and Meaning in Learning about the Past*. London: Open University Press.
- KNAUSZ Imre (2018): *Műveltség és demokrácia. Kísérletek a pedagógia bírálatára 2010–2018*. Demokratikus Ifjúságért Alapítvány, Budapest, <https://mek.oszk.hu/18800/18805/> (Letöltés: 2021. nov. 8.)
- KOJANITZ László (2021a): A történelmi interpretáció fogalmának tanítása. *Iskolakultúra*, 31. évf. 5. sz. 41-54. <https://doi.org/10.14232/ISKKULT.2021.05.41> (Letöltés: 2021. nov. 8.)
- KOJANITZ László (2021b): A történelmi tudat fejlesztésének feltételei Magyarországon. In: *A történelmi gondolkodás fejlesztése. Válogatott tanulmányok*. Belvedere Meridionale Kft. Szeged, 263-274. <http://real-eod.mtak.hu/9843/> (Letöltés: 2021. nov. 8.)
- LÉVESQUE, Stéphane (2008): *Thinking historically*. Educating students for the twenty-first century. Toronto, ON: Toronto Press.
- LOMAS, Tim (1990): *Teaching and Assessing Historical Understanding*. Teaching of history series 63. London: Historical Association.
- LOMAS, Tim (1990): *Teaching and Assessing Historical Understanding*. London: Historical Association.
- MARTIN, D. (2010): Significance. In: *An Introduction to the new Key Stage 3 program*. Historical Association <https://www.history.org.uk/secondary/categories/488/module/1215/a-guide-to-the-key-stage-3-programme> (Letöltés: 2021. nov. 8.)
- MCCULLAGH, C. Beham (1998): *The Truth of History*. London and New York: Routledge
- MORTON, Tom – SEIXAS, Peter (2012): *The Big Six Historical Thinking Concepts*. Toronto: Nelson Education.
- PARTINGTON, Geoffrey (1980): *The idea of an historical education*. Windsor, Berks.: NFER.
- PHILLIPS, Robert (2002): Historical Significance: The forgotten key element. *Teaching History*, 106, London: Historical Association, 14-19.
- SEIXAS, Peter (1994): Students' understanding of historical significance. In: *Theory and Research in Social Education*, vol. 22, no. 3. 281-304.
- SEIXAS, Peter (1997): Mapping the terrain of historical significance. *Social Education*, vol. 61, no. 1. p. 22-27.
- SZÁRAY Miklós (2016): *Történelem 9. a hat- és nyolcosztályos gimnáziumok számára*. Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest.
- WRENN, Andrew (2010): Significance. In: *Debates in History Teaching*. Ed. DAVIES, Ian. Routledge, Taylor & Francis Group, 148-158.

ABSTRACT

Kojanitz, László

Teaching and learning of key concepts III.

Significance

The development of historical thinking requires that we explicitly address the issue of historical significance in our teaching. In order to form a meaningful and coherent picture of what has happened in the past, we need to be able to distinguish the “significant” from the “trivial”. The overall picture of the historical era, process, and series of events, and how we attach historical significance to people, events, and ideas are closely intertwined. School education plays a key role in this. Students should treat claims of significance as being based on people’s judgments. Thus, it can also be made clear to them that the significance of something in history is always judged in a given context, according to some aspect and in relation to something.

JEGYZETEK

- ¹ HUSBANDS, Chis (1996): *What Is History Teaching?: Language, Ideas and Meaning in Learning about the Past*. London: Open University Press. 133. (Az angol nyelvű szövegeket a szerző fordította.)
- ² KOJANITZ László (2021b): A történelmi tudat fejlesztésének feltételei Magyarországon. In: *A történelmi gondolkodás fejlesztése. Válogatott tanulmányok*. Belvedere Meridionale Kft. Szeged, 263-274.
<http://real-eod.mtak.hu/9843/> (Letöltés: 2021. nov. 8.)
- ³ KNAUSZ Imre (2018): *Műveltség és demokrácia. Kísérletek a pedagógia bírálatára 2010–2018*. Demokratikus Ifjúságért Alapítvány, Budapest, 17.
<http://real-eod.mtak.hu/9843/> (Letöltés: 2021. nov. 8.)
- ⁴ SEIXAS, Peter (1994): Students' understanding of historical significance. In: *Theory and Research in Social Education*, vol. 22, no. 3. 281-304.
- ⁵ LOMAS, Tim (1990): *Teaching and Assessing Historical Understanding*. Teaching of history series 63. London: Historical Association.
- ⁶ MCCULLAGH, C. Beham (1998): *The Truth of History*. London and New York: Routledge.
- ⁷ FISCHER, David Hackett (1970): *Historians' Fallacies: Toward a Logic of Historical Thought*. New York, Harper & Row.
- ⁸ CERCADILLO, Lis; (2000): *Significance in history :students' ideas in England and Spain*. Doctoral thesis , Institute of Education, University of London.
- ⁹ BARTON, Keith C. – LEVSTIK, Linda S. (1997): *Middle Graders' Explanations of Historical Significance*. ERIC Clearinghouse, Washington D.C.
- ¹⁰ BROWN, Geraint – WOODCOCK James (2009): Relevant, rigorous and revisited: using local history to make meaning of historical significance, In: *Teaching History 134*, London: Historical Association, 10.
- ¹¹ KOJANITZ László (2021a): A történelmi interpretáció fogalmának tanítása. *Iskolakultúra*, 31. évf. 5. sz. 41-54.
<https://doi.org/10.14232/ISKKULT.2021.05.41> (Letöltés: 2021. nov. 8.)
- ¹² WRENN, Andrew (2010): Significance. In: *Debates in History Teaching*. Ed. DAVIES, Ian. Routledge, Taylor & Francis Group, 148-158.
- ¹³ BOXTEL, Carla van – GREVER, Maria – KLEIN, Stephan (2015): Heritage as a Resource for Enhancing and Assessing Historical Thinking: Reflections from the Netherlands. In: ERCIKAN, Kadriye – SEIXAS, Peter (Ed.), *New directions in assessing historical thinking*. Routledge, 40-51.
- ¹⁴ LÉVESQUE, Stéphane (2008): *Thinking historically*. Educating students for the twenty-first century. Toronto, ON: Toronto Press.
- ¹⁵ SEIXAS (1997) 22-27.
- ¹⁶ CERCADILLO (2000)
- ¹⁷ BARTON–LEVSTIK (1997)

Kojanitz László: Az értelmező kulcsfogalmak tanítása és tanulása III.
Történelmi jelentőség

-
- ¹⁸ FODOR Richárd – KOJANITZ László (2020): Trianon jelentőségének megítélése a középiskolás diákok körében. *Történelemtanítás (LV.) Új folyam XI. évf. 3-4. sz.* 2020. november
<https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2020/11/fodor-richard-kojanitz-laszlo-trianon-jelentosegenek-megitelese-a-kozepiskolas-diakok-koreben-11-03-03/> (Letöltés: 2021. nov. 8.)
- ¹⁹ COUNSELL, Christine (2004): Looking through a Josephine- Butler shaped window: focusing pupils' thinking on historical significance. *Teaching History*, 114. London: Historical Association, 30-36.
- ²⁰ CERCADILLO (2000)
- ²¹ CERCADILLO, Lis (2006): Maybe they haven't decided yet what is right: English and Spanish perspectives on teaching historical significance. *Teaching History*, 125. London: Historical Association, 6-9.
- ²² COUNSELL (2004) 30-36.; PHILLIPS, Robert (2002): Historical Significance: The forgotten key element. *Teaching History*, 106, London: Historical Association, 14-19.; MORTON, Tom – SEIXAS, Peter (2012): *The Big Six Historical Thinking Concepts*. Toronto: Nelson Education.
- ²³ FORD, Alex (2014): Setting us free? Building meaningful models of progression for a post-levels world. *Teaching History*, 157. London: Historical Association, 28-41.
- ²⁴ SZÁRAY Miklós (2016): *Történelem 9. a hat- és nyolcosztályos gimnáziumok számára*. Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest, 7.
- ²⁵ LOMAS, Tim (1990): *Teaching and Assessing Historical Understanding*. London: Historical Association.
- ²⁶ How Historians Think: <https://twunroll.com/article/1338112356577062914> (Letöltés: 2021. nov. 9.)
- ²⁷ PARTINGTON, Geoffrey (1980): *The idea of an historical education*. Windsor, Berks.: NFER.; Counsell (2004) 30-36.
- ²⁸ MARTIN, D. (2010): Significance. In: *An Introduction to the new Key Stage 3 program*. Historical Association
<https://www.history.org.uk/secondary/categories/488/module/1215/a-guide-to-the-key-stage-3-programme>
(Letöltés: 2021. nov. 8.)
- ²⁹ CERCADILLO (2000)
- ³⁰ CERCADILLO (2000)